

פדגוגיה מבוססת זהות

“כשאהיה גדול אני רוצה להיות אדם עם שורשים וכנפיים”
(אמנון שמוש)

לורליס וכל"ס
זהות תרבותית כנכס חברתי

תרגיל פתיחה

שונות במערכת החינוך - איזו? ואלו ביטויים יש לכך?

הנכחת זהות מבית - למה זה חשוב?

מה הקשר בין ביה"ס בו למדה סבתא לביטחון העצמי של הילד...!?

ככל שהילדים ידעו יותר על ההיסטוריה של משפחתם, כך

גברו:

ביטחונם העצמי

התחושה שהם שולטים על חייהם

התמודדות עם אתגרים

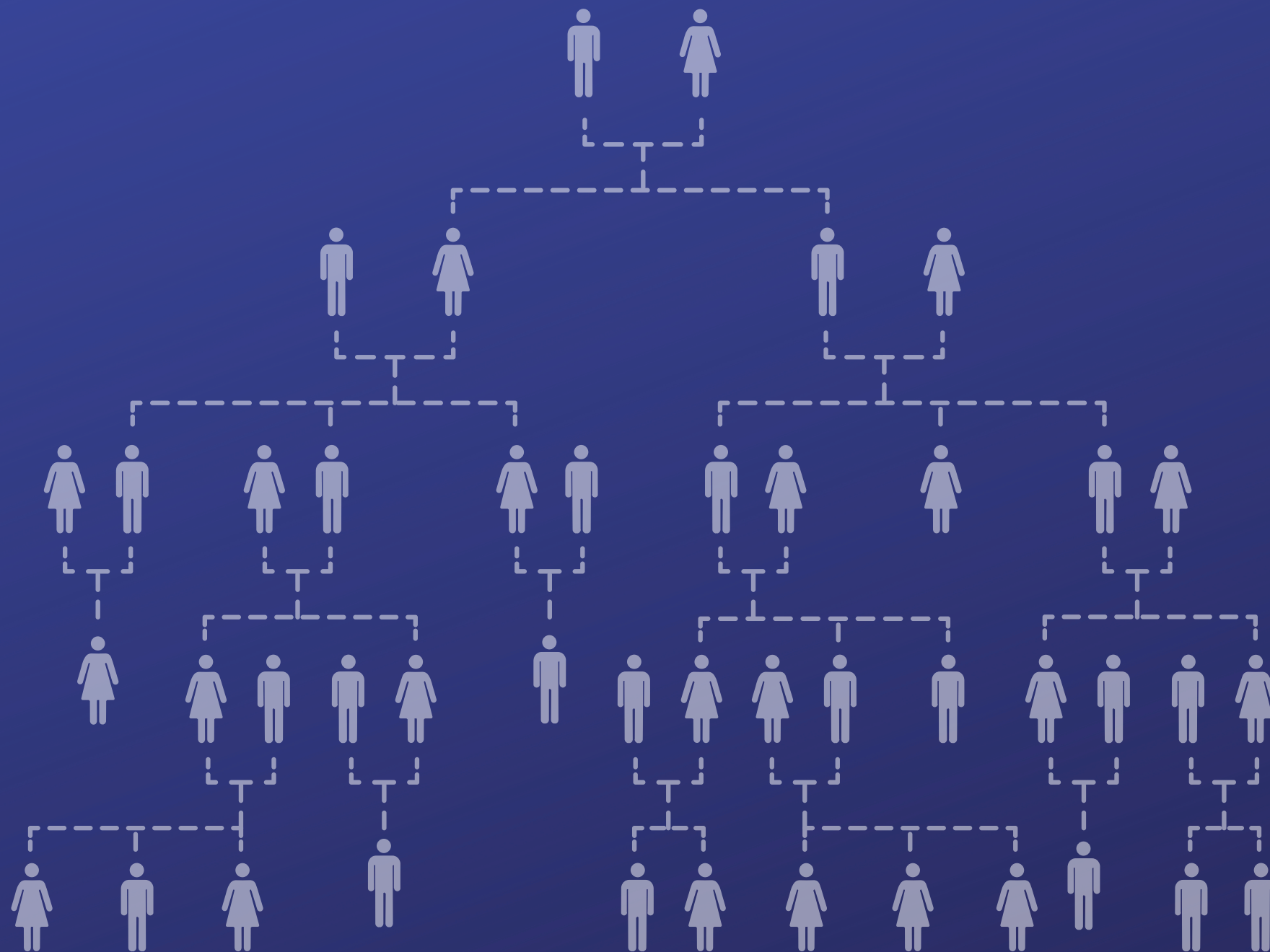
ידיעה שמשפחותיהם מתפקדות באופן מוצלח

Bohanek, J. G., Marin, K. A., Fivush, R., & Duke, M. P. (2006). Family narrative interaction and children's sense of self. Family process, 45(1), 39-54

מה הקשר בין בית הספר בו למדה סבתא

לביטחון העצמי של הילד...!?

המחקר נערך באופן חוזר אחרי פיגועי
11 בספטמבר וחיזק את השערות
החוקרים כי הילדים שידעו יותר על
משפחותיהם, הראו יכולת הסתגלות
גבוהה יותר ויכולת להתמודד עם
הטרדומה הלאומית והמתח.

לילדים בעלי בטחון עצמי גבוה יש

זהות בין דורית-הכרה בשייכות
למשהו גדול יותר

נרטיב משפחתי- 'מטוטלת'

הכרה

הכרה הוא מושג המחבר ומתווך בין התהליך האישי של כינון הזהות לבין הספירה הציבורית שבה נקבע מקומן ומעמדם של הזהויות השונות.

הכרה היא המסר הכולל שחברה מעבירה בקשר לתרבות מסוימת על ערכה של תרבות זו ועל שוויון הערך בין התרבויות השונות בחברה. ההכרה בערך של תרבות עוברת דרך סוכני הסוציאליזציה: החינוך, התקשורת, התרבות ועוד.

טיילור, צ', 2003. "הפוליטיקה של ההכרה". א' נחתומי (עורך), רב תרבותיות במבחן הישראליות, ירושלים: מאגנס, האוניברסיטה העברית, עמ' 21-52.

הכרה ראויה לפי טיילור היא צורך חיים אנושי

**היעדר הכרה או הכרה שגויה פוגע
פגיעה קשה בעצם התהוותו של העצמי**

**מה קורה כאשר ההכרות-העצמית עם
המסורת שלי נפגמה והשתבשה
בתהליכים של מחיקה והפכה להיות מקום
של היעדר בזהותי-שלי?**

איך זהות מתעצבת במישור האישי באופן חיובי או שלילי?

הזהות מותנית בהכרה, והיעדר הכרה
והיעדר אהבה, היעדר הערכה, היעדר
דיאלוג פוגע בדרך כלל פגיעה קשה בעצם
התהוותו של העצמי.

במישור האישי אנו יכולים לראות כיצד הזהות
יכולה להתהוות או להתעוות במהלך המגע
שלנו עם 'אחרים משמעותיים', ועד כמה היא
פגיעה ותלויה בהכרה או היעדר ההכרה של
אותם 'אחרים משמעותיים'.

הכרה ומערכת החינוך

הכיתה היא זירה ציבורית; והמורים הם אחרים משמעותיים.

הכיתה היא זירה ציבורית כי התוכן שבוחרים ללמד ואופן הלמידה משקף ומבטא את מה שהמדינה/החברה החליטה שחשוב לילדים ללמוד בבית הספר, לצורך השגת מטרות חברתיות, לאומיות, תרבותיות וכדומה. בכיתה יש לפחות מבוגר אחד, המורה – שמשמיע את הקול הזה, של החברה, התרבות, ההיסטוריה - באופן פורמאלי.

A stack of several old, worn books is shown on a wooden surface. The books have various colored spines, some dark and some light, with visible wear and tear. A pair of round, black-rimmed glasses rests on top of the stack. The background is a wooden surface with a prominent grain and some scratches.

ידע והכרות עם
ההיסטוריה והתרבות
(כולל מאבקים) תורמת
להישגים לימודיים
ומגנה מפני חוויות של
גזענות ואפליה.

Connor, C. (1999). Race, class, and gender in America: Narrative of opportunity among low-income African American youths. *Sociology of Education*

מודל רב שנותי זהות ומצוינות

לורלים וכל"ס
זהות תרבותית כנכס חברתי

הקשר בין זהות ומצוינות - הקשר בין העמקת שורשים להצמחת כנפיים

כל ישראל חברים
ALLIANCE ISRAËLITE UNIVERSELLE

מישרים - הוגנת בחינוך

1 תהליכים מבוססי זהות תורמים לתחושת שייכות, מסוגלות והישגים גבוהים

2 הכרות עם נכסיהם התרבותיים של ההורים כמשאב לבניית זהות יציבה

3 היכרות וקבלה של תרבויות שונות בחברה הישראלית תורמים לסובלנות וחינוך לאזרחות

4 המורה כסוכנת שינוי הפועלת לפיתוח מוביליות חברתית

5 פיתוח תודעה לעבודה עם עוני, אי שוויון כמשפיעים על דימוי עצמי

מודל רב שנתי

כל ישראל חברים
ALLIANCE ISRAËLITE UNIVERSELLE

מישרים - הוגנות בחינוך

פיתוח תודעה חברתית

תהליכים מבוססי זהות

פיתוח מסוגלות ויכולת
למוביליות חברתית

בניית שותפות הורים - מורים

כלים - פדגוגיה מבוססת זהות

כל ישראל חברים
ALLIANCE ISRAËLITE UNIVERSELLE

מישרים - הוגנות בחינוך

שיחה אישית ככלי
להכרות עם עולמו
של התלמיד.

תמונת מפה
כיתתית

בניית יחידת
הוראה מבוססת
זהות

מרחבים בלתי
פורמליים מבוססי
זהות

ניהול שיח מיטבי
מבוסס זהות

מודל לשותפות
הורים מורים

מימד ראשון: תהליכים מבוססי זהות בקרב הצוות והתלמידים

מטרות	נושאים	פרקטיקות וכלים
תהליך בירור זהות של הצוות החינוכי והכרה בנכסיו התרבותיים	- שם וזהות - השם כחוליה כמחברת בין העבר והעתיד שלי - דעי מאין באת - בירור זהות אישית ונכסים תרבותיים משפחתיים ערכיים תוך חיבור לאחר משמעותי מהבית או הקהילה בה גדלתי	מערכי למידה למורים המותאמים לתלמידים
- העמקת ההיכרות של המורות עם הזהות המשפחתית והתרבותית של התלמידים ועם מקורות החוזק והנכסים התרבותיים - המשפחתיים והקהילתיים - של התלמידים - הכרה בחשיבות ההנכחה הפעילה של זהויות התלמידים בכל התהליכים החינוכיים והלימודיים-לחיזוק תחושת השייכות של התלמידים ולקידום המצוינות שלהם.	- ריבוי זהויות וחשיבות ההכרה השוויונית בחברה הישראלית. - בית הספר כמיקרוקוסמוס חברתי של הכרה - מגוון זהויות התלמידים בכיתה	- מיפוי זהויות התלמידים בכיתה- *מפה כיתתית - שיח אישי עם תלמידים- *מודל שיח אישי מורה תלמיד
- הכרה בשונות בין התלמידים וראיית השונות כערך/נכס - הרחבת תפיסת התפקיד של הצוות החינוכי כסוכני שינוי שמקדמים מוביליות חברתית באמצעות הלמידה והחינוך	- המורה כמוסרת וכאחרת משמעותית - הכרות עם מערכת החינוך בפריפריה - על הסללה, חינוך מקצועי והקשר בין מעמד כלכלי להישגים לימודיים	העשרת הידע של הצוות על תרבויות התלמידים לאור המיפוי .
הטמעה של פדגוגיה מבוססת-זהות בכיתות ובבית הספר. * כלי שפותח על ידי כי"ח	- איך מנהלים שיח כיתתי? - איך מנהלים שיח כיתתי מבוסס-זהות? - שאלת שאלות מבוססות-זהות - שילוב שיח על דמויות מופת ממשפחות התלמידים - חשיפה ועבודה עם מקורות, דמויות מופת, מסורות וסיפורים של הזהויות בביה"ס	- תכנון תהליכי הוראה למידה בכל נושא נלמד , על בסיס המפה הכיתתית ועל בסיס מחוון של יח' הוראה - ייצוג מגוון זהויות במקורות, בטקסטים, ובדמויות שאותן לומדים במקצועות השונים - ניהול שיח כיתתי מבוסס זהות, כולל שאלות על זהות וביצועי הבנה מבוססי זהות *שיח כתתי, שאלות מבוססות זהות *מחוון לתכנון יח' הוראה - תכנון ויישום לוח שנה בית ספרי עם מרכיבים של תרבות וזהות [שבוע עליות, יום המשפחה, יום האישה,,חגים, מנהיגות] - תכנון ויישום פעילויות חברתיות תוך מתן ביטוי לריבוי הזהויות ולרב-תרבותיות הישראלית - כתיבת ספר מחזור לשכבת ו' המושתת על עקרונות הזהות של התלמידים. - עיצוב הסביבה הבית ספרית על פי עקרונות של ריבוי זהויות ורב-תרבותיות

תמונת מפה כיתתית- נתונים 'קשיחים'

מצב חברתי	מצב כלכלי	מצב משפחתי של ההורים	איזו שפה מדברים בבית?	ארצות מוצא ההורים	שם התלמיד.ה+ שנת עליה במידה ויש
חברתי יש לו מעט חברים משחק עם חברים בהפסקה משתף פעולה בעבודה קבוצתית מתראה עם חברים אחר"צ	ינמוך יבינוני יבינוני-גבוה ימשפחת ירווחה	ינשוא/ה יפרוד/ה יגרוש/ה יחד הורי/ת יאלמן/ה יאחר	שפה ראשית ושפה משנית		

קלפים לשיח אישי עם התלמידים.ות

כוחות

אלו נקודות של אור וחוזק אני מוצא.ת בעצמי?

מסורת

במשפחה שלנו יש מנהג או טקס מיוחד...

מקום משלי

באיזה חדר בבית שלי אני אוהב.ת לשחק?
מה אני אוהב.ת בבית שלי?
באיזה חדר בבית אני אוהב ללמוד?
מה התפקיד שלי בבית?

משפחה

במשפחה שלי יש לי... אחים ואחיות

הדבר שאני הכי אוהב.ת לעשות עם
האחים/אחיות שלי הוא.....

הדבר שאני הכי אוהב.ת לעשות
עם המשפחה שלי הוא

כשאני רוצה לשתף מישהו במשפחה שלי אני

דרך

איך אני מגיעה לביה"ס מידי יום?
מה המרחק מביה"ס?
מה אני רואה בדרך?

שעות הפנאי

ספרי מה אתה אוהבת לעשות אחרי שעות
הלימודים?
באלו חוגים אתה משתתפת?
איזה מקצוע היית רוצה להוסיף שתוכלי להיות
מצויינת בו?
כשאהיה גדולה ארצה להיות...

זהות

במשפחה שלנו אנחנו:

דתיים - שומרי מסורת - חילונים
אני לא יודעת.

מימד שני: מסוגלות אישית ויכולת למוביליות חברתית

מטרות	נושאים	פרקטיקות וכלים
- פיתוח המודעות החברתית של המורים לקשר בין מעמד חברתי-כלכלי לבין הלמידה והתלמידות והדימוי העצמי; ולקשר בין השכלה למוביליות חברתית. - הכרה בחשיבותן של מיומנויות רגשיות חברתיות ללמידה ולניעות החברתית של התלמידים.	- הכרות עם המציאות החברתית של עוני והבנת השפעתה על הדימוי-העצמי ועל הלמידה של התלמידים. - הכרות עם נתונים ומחקרים אודות התנאים הדרושים להצלחה ולפריצה של מעגל שעתוק הפערים - הון משפחתי, תפיסת עתיד וכוחות פנימיים ככלים למוביליות חברתית.	
- הכרות עם האתגרים של תלמידים מרקע מוחלש ועם דרכים שונות להתמודד אתם. - העלאת אמונתו של הצוות החינוכי ביכולת התלמידים ללמוד ולהתפתח, לחתור למצוינות ולשפר הישגים באופן מתמיד.	מסוגלות אישית ומסוגלות קבוצתית: תבניות חשיבה ככלי למוביליות חברתית: מעבר מתבניות חשיבה מקובעות לתבניות חשיבה מתפתחות	- שיח רפלקטיבי של מורה תלמיד לקראת יום הורים. - כתיבה בתעודה ("ממני אליך") לתלמידים המבוסס על תבנית חשיבה מתפתחת- אמצע שנה וסוף שנה.
- הכרה בחשיבות פיתוח תמונת העתיד של התלמיד כדרך לחיזוק המוטיבציה והיכולת שלו למוביליות חברתית - הרחבת תפיסת התפקיד של הצוות החינוכי כסוכני שינוי שמקדמים מוביליות חברתית באמצעות הלמידה והחינוך	- איך אנחנו משפיעים על העתיד באמצעות החלומות ודימוי העתיד שלנו? - הקשר בין תמונת עתיד למצב סוציאקונומי - חשיפה לדמויות מעוררות השראה ופורצות דרך - מהי הצלחה ואיך תחומי החוזק שלי עוזרים לי להצליח?	- יצירת תמונת עתיד והרחבת אופקי העתיד של התלמידים - תכנון מבוסס-יעדים [לתלמידים] – לחיזוק המסוגלות האישית ותמונת העתיד “קלמר היעדים שלי” בשיתוף עם ההורים - שיח מורה תלמיד לקביעת יעדים אישיים – "החלום שלי"

מימד שלישי: שותפות הורים-מורים

מטרות	נושאים	פרקטיקות וכלים
הכרה והבנה בחשיבות תפיסת ההורים כשותפים ובני ברית לעשייה החינוכית, כתומכים בהצלחת התלמידים, כמקור ידע וערוץ להכרות קרובה ושלמה עם התלמידים.	- הורים ומורים כ'אחרים משמעותיים' בחיי הילדים. - של מי אתה ילד? על המתח המובנה בין הורים ומורים ואיך הופכים אותו ליחסים פוריים ומשמעותיים	- בניית תכנית עבודה לשותפות עם הורים . - תכנון ויישום של דרכי שותפות הורים בפעילויות הבית ספריות לאורך השנה.
- שינוי התפיסה כלפי הורים משיפוטיות והתנשאות לאמפטיה ושותפות בחינוך הילדים - הכרה והוקרה של הנכסים התרבותיים והערכיים של ההורים, הכרה בהון המשפחתי והקהילתי של התלמיד כמשאבים מרכזיים לבניית הזהות והכרת העולם.	- שיחות אישיות עם ההורים -מודלים של תקשורת - ביקור בית ולא ביקורת בית- כיצד ?	- מודל "מרגישה חושבת עושה" - תכנון ויישום של ימי ההורים באופן שמאפשר זמן הקשבה להורים, חיבור לכוחות של ההורה בעיני הילד והילד בעיני ההורה ולחיזוק תמונת עתיד משותפת.
ההעצמת תחושת השייכות של ההורים לבית הספר והאמון שלהם בבית הספר והגברת מעורבותם באירועים בית ספריים .		- גיבוש נהלים ברורים לשיתוף הורים בתהליכי חינוך ובקבלת החלטות "קלמר היעדים שלי"-בשיתוף עם ההורים

אנא קראו והתייחסו לשאלות הבאות:

•עד כמה הממד הזה חשוב לדעתכם?

•אלו שאלות עולות מקריאת הממד?

מטרת ברמת תוכן וערכים	מיומנויות בתחום הדעת	תוצרי למידה	הערכת התלמידים	מהלך ההוראה / למידה
*מה הן מטרות השיעור בתחום התוכן? האם המטרות מאפשרות מפגש בין זהויות, עמדות, ערכים ותפיסות תרבותיות שונות?	*מה הן המיומנויות ומהם כישורי החשיבה מסדר גבוה שבהם התלמידים יתנסו בשיעור? *האם המיומנויות וכישורי החשיבה מסדר גבוה הם בהלימה למיפוי הכיתתי ומותאמים לשונות ברמת התלמידים? נספח 1	*מהם תוצרי הלמידה/ביצועי ההבנה? האם תוצרי הלמידה/ביצועי ההבנה מותאמים למטרות? נספח 2	*לאיזו קבוצת תלמידים /תלמידה ספציפי (או כמה תלמידים) אבדוק את ביצועי ההבנה - בשיעור או לאחריו? כיצד אעריך את ביצועי ההבנה של הקבוצה/התלמידה (או מספר תלמידים) שבחרתי? לאור אלו פרמטרים? אפשרויות לדוגמא: איסוף תוצרים בסוף השיעור; איסוף מחברת של תלמידה; שיח רפלקטיבי בקבוצה; איסוף של משימה קבוצתית; וכד'.	*האם הלמידה מתאפשרת במגוון ערוצים: קריאה, כתיבה, צפייה, תערוכה, האזנה למומחים, שיח עמיתים, עבודה עצמית... *האם השיעור מובנה ושיטתי? *האם המעבר מחלק אחד לאחר בשיעור נעשה בצורה בהירה? *האם הקשר בין חלקי השיעור ברור למורה וברור לתלמידים? נספח 3
				<u>פתיחת השיעור</u> *כיצד הפתיחה מעוררת סקרנות ורצון מצד התלמידים ללמוד את הנושא? *כיצד מקשרת הפתיחה בין הנושא לבין עולמם של התלמידים?(ידע קודם, חוויות, עמדות, רגשות) נספח 4 *האם/כיצד הפתיחה מציגה בצורה בהירה את נושא השיעור או שאלת המוקד של השיעור?
				<u>גוף השיעור</u> *עד כמה דרכי ההנחיה מגוונים ומאפשרים מעורבות של הלומדים, שיח עמיתים והעלאת תובנות ורגשות? *האם יש שיתוף פעיל והזמנה למעורבות של כל התלמידים בכיתה? *מהם המרכיבים של למידה פרטנית ועצמאית של התלמיד [כל תלמיד בנפרד או בקבוצות קטנות]? *עד כמה גוף השיעור עונה למאפיינים של מגוון זהותי-תרבותי? נספח 4 *עד כמה יש בשיעור מגוון סוגי שאלות? נספח 3
				<u>סיכום השיעור</u> *כיצד הסיכום "סוגר" את השיעור בצורה בהירה? *האם סיכום השיעור כולל ממיד מטא-קוגניטיבי(איך היה לי ללמוד את הנושא? מה היה לי קשה? מה הקל עלי?) *האם סיכום השיעור נעשה על ידי המורה או התלמידים?

הקשר שבין מחנכת והכיתה לבין שיח של ההכרה

הכרה = תהליך דיאלוגי, שבו נבנית הזהות האישית – כל זהות – באינטראקציה עם אחרים.

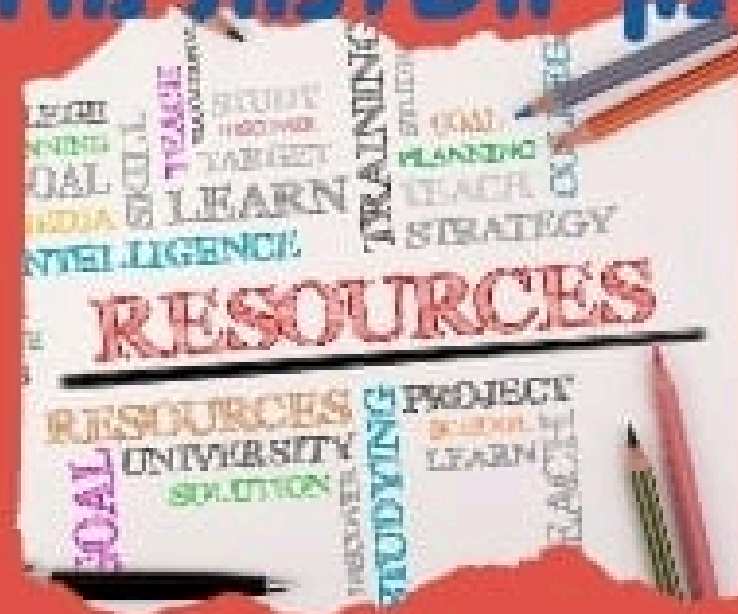
הזהות מותנית בהכרה! והיעדד הכרה (היעדד אהבה/הערכה/דיאלוג) פוגע בעצם התהוותו של העצמי.

לשיח ההכרה בחינוך השלכות מרחיקות לכת במישור

והלאומי

אמונה ברעיון המדינה

הפוליטי

חלוקת הון ומשאבים

החברתי

לכידות

איתור נכסים

כל ישראל חברים

חברות חובות ופניות מקומות בסדרה
יחידת ישראלית מחברת
חברים לסגור יחידת סגור יחידות ולפתח

איך נעשה את זה?

הבניית המשותף לחברה הישראלית תחילתה...**תרגום הידע לחוויות ותחושות אישיות של התלמיד, פיתוח מיומנויות תקשור עם פרטים מתרבויות אחרות, עידוד צדק חברתי, מיתון דעות קדומות ופיתוח דרכי פעולה דמוקרטיות, גיבוש סביבה המתנגדת לגזענות...התייחסות להיסטוריה, שפה ותרבות של קבוצות מיעוט ושילובן בתכניות הלימודים, אינטגרציה של תכנים ממגוון תרבויות בחומר הנלמד, הבניית ידע מושגים ונושאים מנקודות מבט שונות, קיום דיאלוג מתמשך בין הקבוצות...**

עפרה ברנדס ועמנואל שטראוס. חינוך לחברה של תרבות ודעת: תמורות במאה ה-21 והשלכותיהן - המלצות להתאמת מערכת החינוך בישראל למאה ה-21 יוזמה - מרכז ידע ולמחקר בחינוך. 2013

כל ישראל חברים

מצוינות חינוכית ומנהיגות מקומית בפריפריה
יהדות ישראלית מחברת
חיבורים למסורת יהדות ספרד ויהדות צרפת

קיום עם ישראל הוא
באמצעות האחדות, וכל
מצווה שעושה נזקפת לזכות
כל ישראל.

חכם שלמה מאזוז, מחכמי נתיבות,
מדרש שלמה מתוך 'החכם היומי'.
הילולתו ביום כ"ה טבת תשמ"ב (1982).

קיום והעמדת האומה
הישראלית כולה, תלוי
בהתקשרם ובהתאחדם יחד.

חכם שמואל שאול סירירי, רב העיר
פאס, דרושי מהרש"ש סירירי מתוך
'החכם היומי'. הילולתו ביום ה' שבט
תט"ז (1645).

יום ז' באדר
כל ישראל חכמים

עכשיו יותר מתמיד
כל ישראל חכמים.

לימוד מתוך אהבת ישראל

אחדות

שיהיו ישראל באחדות
גמורה ויקבע אותו האחדות
בלבכם לעולם ועד.

חכם דוד מועטי, מחכמי אלניר, יוסיף
דוד מתוך 'החכם היומי'. הילולתו ביום
ו' שבט תרמ"ב (1882).

לא בקרבת הגופות תלוי
העניין, כי אם בקירוב לבבות,
שנכוני ליבנו אל הבקשה
הכללית הנוגעת לכולנו.

חכם אברהם אלנדאף, רב קהילת
התימנים בירושלים, מבשר טוב מתוך
'החכם היומי'. הילולתו ביום י"ב אדר
ת"ש (1940).

רבי חיים יוסף דוד אזולאי (1806-1827), החיד"א

מדברי הרב בעניין לימוד התורה:

מורה שאין לנקד ספר תורה כדי שהאדם יוכל לדרוש כמה כוונות.

ספר תורה אינו מנוקד, כדי שיוכל האדם לדרוש, מה שירצה - כי האותיות, כשאינן מנוקדות, סובלות כמה כוונות, ומתחלקות לכמה ניצוצות, ומפני זה נצטוונו - שלא לנקוד ספר תורה.

כי משמעות כל מילה - לפי הניקוד, ואין משמעותה עם הנקוד - כי אם עניין אחד, ובלי נקוד - יוכל האדם להבין כמה עניינים נפלאים רבים ונכבדים. והבן זה כי תצטרך זה בהרבה מקומות.

חכם חיים יוסף דוד אזולאי, לדוד אמת, תורת השלמים, הלכות ספר תורה סימן י"ג, עמ' מ"ח, משה אהרון קעגיל, ליוורנו, תקמ"ו (1786) מתוך 'החכם היומי'

